

Östergötland från kust till kust

Det östgötska landskapet är varierat och rikt på naturpärlor. Landskapets historia är en spännande tidsresa. I botten närmast ofattbara, storskaliga geologiska processer under miljontals år. Och på toppen ett par tusen år av kulturhistoria.

Öar i öster, Vättern i väster

Nalkas vi Östergötland från Östersjön blir mötet med land mjuk. Hav och land tonar i varandra. Ytterst i skärgården de kala skären, sedan allt fler och större öar. Genom landhöjningen stiger nya skär upp ur havet, även om det går sakta med mänskligt perspektiv. Ett par millimeter per år.

Skärgårdens klippor kontrasterar mot de stora strandängarna vid framförallt Bråviken. Lerig havsbotten höjer sig här långsamt ur vattnet. Strandängarna övergår successivt i åkermark. Låglandet kring Norrköping och på Vikbolandet bildar tillsammans med slätten mellan Linköping och Vättern, Östergötlands midja. Ett band med lågt liggande jordbruksbygd tvärs över länet.

Till slätten hör de grunda fågelsjöarna med Takern som den största och mest kända. Även västra Roxens grunda vatten och vida strandängar är våtmarksområden av internationell klass.

Slätten i västra Östergötland vilar på en kalkrik berggrund, helt olik det dominerande urberget som bygger upp landskapet i övrigt. Kalken sätter sin prägel på vegetationen, i vått

Skägges i Takerns vass.

Ekoxe

som torrt. Kalkkärren har en närmast exotisk flora där den rika förekomsten av orkidéer är mest slående. Kalktorrängen har en helt annan, men lika särpräglad, flora.

Östgötaslätten klipps tvärt av i väster där Vättern tar vid. Den tvära och långa sträckor branta strandlinjen är skärgårdens motsats. Miljön för tankarna till hav snarare än insjö. Östergötlands västkust, Vätterkusten.

Branterna mot Vättern bjuder på hisnande utsikter, men är också fristad för en mängd ovanliga växter och djur. Här kan vi naturligtvis inte förbisa Omberg. Ett mäktigt undantag till landskapets grova drag i övrigt. Ett resligt berg som höjer sig tvärt över såväl slätt som sjö. Berget har beskrivits som en "ark" där växter och djur fått en fristad, arter som trängts undan från den uppodlade och hårt utnyttjade slätten.

Skogsbygden

Norr och söder om slätten höjer sig landet och övergår i magrare skogsmarker. Norra skogsbygden präglas av sammanhängande barrskogsområden, stora myrmarker, otaliga sjöar samt mindre odlingslandskap insprängda i gynnsamma lägen.

Den södra skogsbygden har en mjukare övergång från slätten, där uppodlade dalgångar omväxlar med hagmarker och skogsdungar. En del av denna övergångsbygd är Eklandskapet söder om Linköping. Kring de stora godsena vid Stångån finns en sällsynt koncentration av ekhagar och ekskogsdungar. Många ekar är flera hundra år, vilket gör dem till livsmiljö för bland annat sällsynta skalbaggar som lever i de ihåliga stammarna.

Längre söder ut blir landskapet allt mer kuperat ner mot det smäländska höglandet. Odlingslandskapet är levande och bli genom terrängen småbrutet och varierat. Det är gott om naturbetesmarker med ett rikt växt- och djurliv.

Att besöka naturreservat är ett bra sätt att upptäcka Östergötland. Mångfalden av reservat täcker in de mest skiftande naturtyper och olika aspekter av natur- och kulturhistorien.

Utflykter i skog och mark måste för alla få vara en självklar del av livet. Naturreservaten i Östergötland har blivit allt populärare utflyktsmål, inte minst tack vare arbetet som gjorts för att underlätta för besökaren. Den här foldern vänder sig till personer med rörelsehinder och är en guide till reservat där tillgängligheten är särskilt god.

Vid flertalet naturreservat finns parkering med fikabord och informationsskyltar. Ofta kan man redan där uppleva något av det enskilda reservatets karaktäristiska natur. I den här foldern vill vi lyfta fram reservat där man kommer lite längre. Med hjälp av folderns karta och befintlig vägskyltning hittar du till reservaten.

Varje reservat ges en kortfattad övergripande beskrivning. Därefter redogörs för tillgängligheten, en nog så knivig bedömning. Sällan kan alla delar av reservatet nås, men i stället för att fördjupa oss i svårigheter vill vi framhålla möjligheterna till naturupplevelser för rörelsehindrade.

En viktig del av förvaltningen av naturreservat är att ge allmänheten möjligheter till rika naturupplevelser. Länsstyrelsen arbetar därför fortlöpande med att öka tillgängligheten. Förbättringar kan därmed ha skett sedan denna folder trycktes. Besök gärna vår hemsida www.e.lst.se under rubriken "guidning". Här finns uppdaterad information om tillgänglighet, liksom mer utförlig information om de olika reservaten.

Länsstyrelsen
Östergötland
581 86 Linköping
Tel: 013-19 60 00

Naturreservat avsätts för att bevara och värda värdefull natur och för att trygga tillgången på mark för friluftsliv. Föreskrifter finns anslagna vid reservaten - var mån om att följa dem. Skötsel och information bekostas huvudsakligen med statsbidrag.

Produktion: Länsstyrelsen Östergötland 2003
Ansvarig: Håkan Munksten, Länsstyrelsen Östergötland
Text och layout: Jan Måreby /Nardus - Ekologisk konsult
Teckningar: Niklas Johansson Tryck: Larsson Offsettryck AB

Trycknr 041208

Naturreservat i Östergötlands län

Rörelsehindrad
i naturen

Länsstyrelsen

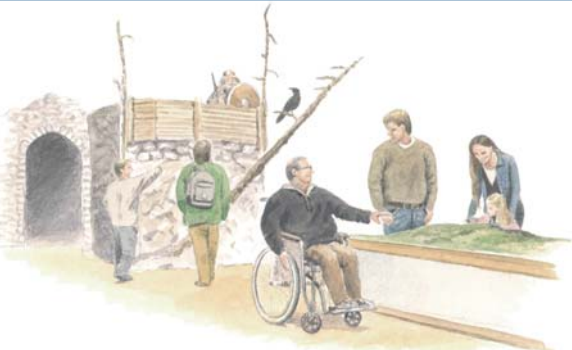
Välkommen till Östergötlands naturreservat

Tillgänglighet Att beskriva den fysiska tillgängligheten i naturen är inte helt lätt. Variationen är så mycket större i naturen än i byggnader och gatumiljö. Framkomligheten påverkas också av vädret eftersom blöt mark blir mjuk och tungkörd. Utgångspunkten är att beskriva tillgängligheten ur en rullstolsburen persons synvinkel. Sedan är vår förhoppning att läsaren med hjälp av detta ska kunna göra sig en egen bedömning utifrån de egna förutsättningarna.

Tillgängligheten delas in i två kategorier vilka anges med symboler vid beskrivningen. Dels områden som är tillgängliga utan hjälp, dels områden som bedöms vara tillgängliga med assistans. Hjälpbehovet beror i de allra flesta fallen på att marken är kuperad eller ojämn.

I foldern visas också med symbol var det finns toalett som är tillgänglig med rullstol. Vanligen rör det sig om torrass.

1. Ombergs naturum (med omgivningarna)

Omberg är ett mytomspunnet berg som erbjuder en koncentration av intressanta natur- och kulturområden. Milsvid utsikt, fornborgar, bokskog, granurskog, löväng, orkidékärr och mäktiga förkastningsbranter är något av vad berget rymmer.

På Ombergs naturum vid Stocklycke kan du orientera dig om naturen i Omberg-Täkernbygden. En permanent utställning är navet kring vilket verksamheten kretsar. Genom ett stort och varierat utbud av kringutställningar och aktiviteter finns alltid något nytt att upptäcka. Personalen ger dig kunnig vägledning till naturen och välkomnar också de knivigaste frågorna. Omgivningarna inbjuder till strövtåg på egen hand.

Från rullstol går det att ta del av den permanenta utställningen i markplan. Vid naturum ligger Stocklycke vandrarhem med café och matservering, tillgänglig genom en bra ramp. En mindre backe upp till Vandrarhemmets logidell kan kräva medhjälp. Invändigt är login tillgänglig för rörelsehindrade och det finns handikappta och dusch.

Skogen bakom naturum utgörs av bokskog. En mindre väg gör det möjligt att med rullstol uppleva den för Östergötland exotiska naturtypen. I lövsprickningstid är skogen som vackrast med blommande vitsippor, svalört och tandrot. Den tillgängliga vägsträckan är kort och du måste ta samma väg tillbaka. Vid blöta kan vägen bli mjuk och tungkörd.

En bilväg leder ner till Stocklycke hamn med bra fikabord och grillplats. Vätterns vida vatten är en mäktig upplevelse i alla väder.

Bokskog

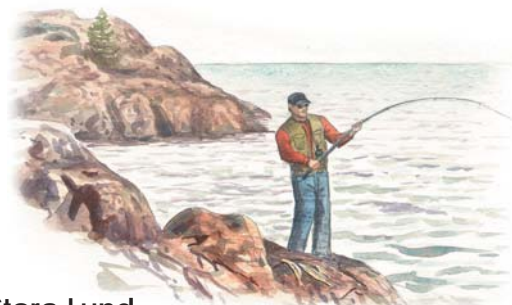
Ångsnycklar

2. Sjöbo-Knäppan

Ett varierat område som varit Motalabornas utflyktsmål sedan 1800-talet. Vid sjön Borens strand hittar du blommande hagmarker och lövskogar. I kalkkärret frodas orkidéer och från ett utsiktstorn kan fågellivet i den vassrika Knäppanviken överblickas.

En gångstig är framkomlig några hundra meter i vacker strandnära natur. Stigen är delvis kuperad men har hård och bra yta. Medhjälpare rekommenderas men det går att uppleva delar av reservatet på egen hand. Vid parkeringen finns fikabord. Kalkkärret och fågeltornet är ej tillgängligt.

4. Stora Lund

Ett vackert "kustlandskap" vid Vätterns strand. Genom hela reservatet går en av de finaste delarna av Östgötaleden. Här finns klippor för bad och bra platser för det fria fisket i Vättern.

Mycket av vätterstrandens speciella natur kan upplevas från reservatets entré i norr. Här finns bra parkering och fikabord. Medhjälpare behövs för att nå utsiktsplatserna och den långa bryggan som leder längs stranden och ut på udden. Utsikten över vattenet och bort mot Omberg är mäktig.

3. Svartåmyningen

Ett våtmarksområde av internationell klass vid Svartåns mynning i Roxen. Stora strandängar hålls öppna genom bete och slätter. Såväl under häckningstid som under flyttning är fågellivet intensivt och kan lätt observeras från fågeltornen. Områdets klenod är den sällsynta rödspoven.

Sättunaviken i söder är ofta den fågelrikaste delen av reservatet. Skyltat från stora vägen: "Fågeltorn Sättuna". Här finns en utsiktsplattform med en ramp. Från parkeringen är det cirka 200 meter till plattformen. Övriga fågeltorn är ej tillgängliga.

Rödspov

Skedand

12. Ölstdalsjön

En liten vassrik sjö som är resultatet av tidigare sjösänkningar. Såväl häckande som rastande våtmarksfåglar utnyttjar sjön och strandängarna. Svarthakedopping, brun kärnhök och skedand är några arter du kan få se från de två fågeltornen.

Från ett nytt fågeltorn med ramp, helt nära parkeringen, kan du överblicka sjön och fågellivet. Handikaptoa finns vid den närlägnade golfrestaurangen.

Täkern

Täkern är en av Nordeuropas förnämsta fågelsjöar. En sjösänkning vid mitten av 1800-talet gav upphov till dagens fågelparadis. Medeldjupet är bara 0,8 meter och stora vassområden breder ut sig i sjön. Det finns fyra besöksområden med fågeltorn där du lätt kan komma inpå sjön och fågellivet. Tre av tornen är tillgängliga för rörelsehindrade.

5. Glänås

Glänås är Täckerns besökscentrum och ligger på södra sidan av sjön. Från parkeringen är det ett par hundra meter flack grusväg ner till sjön. Här finns fikabord och ett fågeltorn med ramp. Därifrån tar du dig vidare längs stranden på en cirka 400 meter lång led av hårt packat grus som övergår i en bred spång över slätteräng och genom vassen.

6. Hov

Stort fågeltorn med ramp ett hundratal meter från parkeringen. Bästa stället att under hösten uppleva "det stora lyftet", då tusentals gäss lämnar sjön i gryningen för att beta på fälten. I skymningen kommer de tillbaka för att övermatta i sjön. Fikabord finns liksom torrass.

7. Väversunda

Utsiktsplattform med ramp, beläget i kanten av stora strandängar vid sjöns västra del. Plattformen ligger i anslutning till parkeringen där det även finns fikabord.

9. Skogssjöområdet

Strax utanför Mjölby finns en imponerande uppvisning av landformer skapade av en väldig isälv för cirka 11 000 år sedan. "Istidsspåret" är en vandringsled med information om grusåsar, dödisgröpar och deltan. Vid Skogssjön finns en populär badplats.

En backe leder ner till sjön och badplatsen. Vandringsleden är endast framkomlig ett par hundra meter. I reservatet finns bra parkering och handikaptoa (WC).

8. Åsabackarna

Ett säregt kuperat landskap med kullar och åsar av sand och grus. Terrängen formades vid inlandisens avsmältning för cirka 10 000 år sedan. Backarna har en rik torrängsflora och under våren blommar backsippor på de betade kullarna.

På en gammal körväg med hård yta går det att ta sig en bra bit in i reservatet. Vill man upp en bit på kullarna krävs medhjälpare. Man upplever dock mycket av det säregna backlandskapet och den fina torrängsfloran från körvägen. Grinden vid reservatsgränsen är lätthanterlig.

11. Klämmesmålen

En liten gård i skogsbygden med ett älderdomligt odlingslandskap. Fortfarande slås steniga ängsbackar med lie som bönderna här gjort i århundraden. Ett kulturhistoriskt fönster mot 1800-talets landskap med björkhagar och trädgårdsgårdar.

På grusvägen genom reservatet och angränsande körvägar är man mitt i det älderdomliga odlingslandskapet. En bra parkering med fikaplats finns vid västra infarten till reservatet.

Drakblomma

10. Kråkeryd

Vid Kråkeryd stupar berggrunden brant ner i Vätterns vågor. Landskapet är dramatiskt, utsikten storslagen, en förstklassig fikaplats. En vandringsled tar dig över bergkrönets hållmarker med en rik torrängsflora. Svarätkomligt i branterna växer den ovanliga drakblomma, en märklig kvarleva från tundratiden för cirka 10 000 år sedan.

På lite kuperade men fina grusvägar kan man uppleva stora delar av reservatet. Över en något svårforcerad färst genom staketet är det möjligt att komma en bit in i den vackra hagmarken på bergkrönet och få en fin utsikt över Vättern.

16. Idhult

När orkidén Adam och Eva blommar på Idhults klippängar är det svårt att tänka sig en skönare plats! Idhult är en högt belägen by i Kindas skogsbygd. En vandringsled slingrar genom det älderdomliga odlingslandskapets blommande hagmarker.

Från parkeringen är det nära till ett fikabord bland blommorna på klippängen. En ramp med fjäderbelastad grind leder genom staketet. Utsikten är fantastisk!

Vandringsleden är svårtillgänglig men från grusvägen genom byn kan man uppleva en del av odlingslandskapet. Det finns möjlighet att komma ut i en vacker hagmark på en gammal körväg. Åk då till ladugården och parkera där. Öppna sedan den tunga grinden bortom ladugården där körvägen börjar.

Adam och Eva

Ejder

13. Svensksundsviken

En grund del av Brävikens, med vidsträckt vassar och havsstrandängar. En förstklassig fågelokal för såväl häckande som rastande våtmarksfåglar. Havsrörnen visar sig ofta! Stigen till fågeltornet går över blommande enebäckar och strandängar.

Från Arkösundsvägen är det skyltat till en särskild handikappanpassad parkering. Här finns tillgängligt fikabord, vindskydd och mulltoa. En mycket fin utsikt över Svensksundsvikens utlovas. Goda chanser att se havsrörn!
Övriga delar av reservatet är svårtillgängliga.

14. Hackelboö

En vacker kombination av naturreservat och rastplats vid riks väg 34. Inramad av trädgårdsgård finns den "levande genbanken" med gammaldags grödor och nyplanterade östgötska äppleträd. En stig leder till en ekhage vid sjön och en mindre badplats.

Två bra rastplatsbord är lättillgängliga. Med medhjälpare når man äppelplanteringen och de vackrast belägna fikaborden en bit längre fram. Den smala spången som leder ut till den kuperade ekhagen är framkomlig med kryckor, men kan vara hal. Vid parkeringen finns handikapp WC.

15. Hallstad ängar

En vacker och säregen äng vid sjön Järnlunden. Det unika med Hallstad ängar är de många hamlade lindarna, ett gammalt brukningsätt som här bevarats i stor omfattning. I reservatet ligger också en populär badplats med en lång sandstrand.

En stig följer stranden längs badplatsen och ut på en udde med fin utsikt över sjön. En annan stig leder ut på ängen i svag uppförbacke, vilket kräver medhjälpare. Markytan kan bli mjuk vid blöta. Vid parkeringen finns ett torrass med bra ramp.

17. Föllingsö

Ett ovanligt välbevarat älderdomligt odlingslandskap kring säteriet Föllingsö. Trädgårdsgårdarna kring de artrika ängarna och hagmarkerna understryker känslan av 1800-tal. Föllingsö är inte naturreservat utan sköts av Länsstyrelsen enligt avtal med markägaren Ridddarhuset.

Från parkeringen tar man sig runt i odlingslandskapet på grusvägar och ett elljusspår med hårt packad yta. Det är cirka 400 m från parkeringen vid Tolvmannabacken till södra delen av odlingslandskapet. Håll rakt fram för att undvika en brant backe.

Fältgentiana

18. Kvädö

Ett stort och varierat kustområde med urskogsartad barrskog och ett älderdomligt odlingslandskap på Kvädöhalvön. Strandlinjen är flikig och i reservatet ingår även många öar och skär. Här finns plats för såväl bad och sol som vildmarksupplevelser, kanske längs någon av reservatets vandringsleder.

För vackraste fikaplatsen, tag bilen ner till kajen. På grusvägar kan man uppleva delar av reservatet, även om det är lite backigt.